

A portrait of Michel Wieviorka, a middle-aged man with a mustache, wearing a dark suit jacket over a light-colored striped shirt. He is looking directly at the camera with a slight smile. The background is dark and out of focus.

“Europa ha de recuperar la seva dimensió ètica i política”

Sociòleg i acadèmic de prestigi, Michel Wieviorka (París, 1946) observa amb preocupació el mapa polític sorgit dels passats comicis europeus, en què la ultradreta s'ha fet un lloc a la cambra d'Estrasburg. Deixeble d'Alain Touraine, l'editor de la revista *Le Monde des Debats* advoca per una revolució cultural que permeti a Europa frenar la deriva reaccionària i projectar-se com un espai socialment inclusiu i profundament democràtic.

Michel Wieviorka s'ha centrat en l'estudi del racisme, els moviments socials i la multiculturalitat. Des de l'Escola d'Alts Estudis en Ciències Socials de París, l'intel·lectual francès analitza els impactes que la crisi capitalista i l'abandonament dels principis morals han provocat a la UE. Segons Wieviorka, totes dues coses han fragmentat la cohesió interna del continent, alhora que han donat lloc a l'aparició d'un nacionalisme excloent i populista.

—Les eleccions del 25 de maig passat han comportat l'eclosió de

forces que qüestionen la mateixa construcció europea. A què atribuïu aquest fenomen?

—Les causes d'aquesta situació són diverses. D'entrada, cal recordar que la construcció d'Europa, iniciada als anys 40, era una aposta ètica. Amb la fi de la Segona Guerra Mundial, Robert Schuman i altres pares del projecte instaven a destinar els recursos econòmics a consolidar la pau. Això va donar lloc a la Comunitat Europea per al Carbó i l'Acer, per a la qual es van posar d'acord els sis principals països. Però aviat els valors ètics van quedar arraconats per altres aspectes. En el

vessant econòmic va arribar el tractat de Maastricht, en la seguretat el tractat de Schengen, en l'àmbit financer la creació de l'euro, en l'educatiu el pla Bolonya i en la recerca científica el Consell Científic d'Europa.

—Quines conseqüències ha tingut això?

—Sobretot que els criteris econòmics s'han imposat als morals. Però no només això, el projecte també s'ha limitat a adaptar el neoliberalisme a l'espai europeu, fet que no ha repercutit en una major igualtat ni creixement dels Estats membres.

—El problema és sistèmic?

—D'una banda, Europa ha esdevingut un projecte econòmic desconnectat dels valors ètics i, de l'altra, no destina prou recursos a la seva cohesió interna. A diferència d'Hispanoamèrica, que emergeix amb voluntat d'articular-se com un sol subjecte, no ofereix una història comuna, més enllà de Carlemany i d'un cristianisme del qual molta gent avui se sent aliè. També, els ideals de l'humanisme, la modernitat i els drets humans, que tant havien identificat l'Europa del segle XX, actualment els encarnen altres continents.

—Aquesta fallida desemboca en l'aparició de partits extremistes?

—Irrompen partits renovadors d'esquerra, altres d'euroescèptics o obertament ultres, alhora que es posa fi al quadre polític sorgit de la Segona Guerra Mundial. Des d'aquell període, la majoria de països es van organitzar sobre la base de dos grans partits, una d'esquerra clàssica i una altra de conservadora, a l'Estat espanyol, el PSOE i el PP. Dues famílies a l'entorn de les quals es van situar la immensa majoria de mitjans. Uns depenien del poder i els altres del contrapoder, fins a l'extrem que els polítics parlaven a través dels periodistes, amb qui establien una relació molt estreta. Això ha quedat superat.

—Som davant de la fi del bipartidisme?

—Sobretot de la fi d'un bipartidisme que, per comptes de suposar alternatives, s'ha basat en l'alternança. Però els dèficits es troben tant a la dreta com a l'esquerra. La mateixa socialdemocràcia ha fracassat ja que s'ha plegat a la lògica neoliberal i no ha comptat amb una força social darrere que l'impregnés de les demandes populars.

—D'aquesta pèrdua de projecte, què en pot sorgir?

—En la part positiva, apareixen partits que formulen l'esquerra sobre nous paràmetres. Trobem els ecologistes alemanys, que encara els falta capacitat de mobilització, l'extrema esquerra a Grècia, amb la Syriza d'Alexis Tsipras, si bé el cas grec no és extrapolable, o Podem a l'Estat espanyol, nascut a partir del moviment dels indignats de 2011. Una colla d'opcions que intenten oxigenar la política i exercir-la de manera diferent. Així va passar a la França de 1820, on alguns sectors van plantejar un nou socialisme en què el cooperativisme obrer havia de ser el centre de la vida econòmica. Veurem cap a on ens porta això.

—I en la part negativa, què en destacaríeu?

—És alarmant l'emergència de partits de dreta radicals. En el cas anglès, amb el Partit de la Independència del Regne Unit (UKIP), de Nigel Farage, que no es pot considerar feixista ni racista, sinó euroescèptic o, tal vegada, antieuropeu. L'UKIP ha entrat a les institucions per laminar-les. Després hi ha el grecs d'Alba Daurada, exponent del feixisme negre o autoanomenat del Tercer Mil·lenni, que a Itàlia l'abandera Casa Pound. I, el tercer cas, el Front Nacional francès, de Marine Le Pen. Un partit populista i islamòfob que ha guanyat pes a força d'oferir una cara menys arcaica, fins al punt de desmarcar-se del rebuig al matrimoni homosexual, si bé també planteja destruir la UE des d'Estrasburg.

—Aquests partits han aprofitat la crisi per fer-se un lloc en el sistema polític europeu?

—Tot és més complex, perquè hi ha països com Àustria, Noruega o Finlàndia on no es viu la crisi però la ultradreta ha pujat. Mentre que a Espanya i Portugal la recessió colpeja amb força i, en canvi, els partits feixistes són minoritaris. Més que patir la crisi, pesa sobretot el temor que arribi, cosa que explica la decisió dels països nòrdics de tancar fronteres. Es mostren temorosos davant el declivi del sud d'Europa. La ultradreta, per tant, no s'alimenta sols de la recessió.

—Quins altres factors han estat determinants per a la consolidació d'aquesta dreta?

—S'aprofita de les desigualtats en els salaris. Ho veiem a França, on el Front Nacional obté millors resultats a les zones en les quals les iniquitats són més altes. I després, capta vots a base de crear un suposat enemic exterior, en aquest cas l'islam, a qui presenta com l'amenaça per la identitat, la cultura i la seguretat nacional. És un component estès a tota l'Europa occidental. En canvi, a l'Europa de l'Est influeix més el perill que torni la Unió Soviètica. Ho veiem a Polònia o Ucraïna, on la ultradreta utilitza el suposat retorn del comunisme per atraure àmplies capes socials.

—**Sorprenen les tesis conservadores d'alguns líders socialistes, entre els quals el primer ministre francès Manuel Valls, respecte de la immigració i les receptes econòmiques. Incorporen aquests missatges per restar vots a Le Pen?**

—Més que voler frenar la ultradreta, responen al debat que té l'esquerra sobre l'austeritat i el no-dèficit. Un sector, representat per Valls, creu que

“L'esperança està en la societat civil, que assumeix formes polítiques i llenguatges diferents dels partits clàssics”

són l'única via per garantir el desenvolupament econòmic, mentre un altre planteja polítiques basades en el bé comú i la redistribució justa de la riquesa. Veurem si aquesta segona visió, que ja defensava l'ecologisme dels anys 70 i ara la nova esquerra alternativa, és capaç d'imposar-se. De moment, no tenen l'empenta suficient per esdevenir majoria.

—**Aposteu per una Europa garant del “multiculturalisme moderat”. Què significa això?**

—El multiculturalisme és una forma jurídica, institucional i política que permet a grups diferents conviure de manera democràtica. Quan parlo de “multiculturalisme moderat” es tracta de fer possible que aquestes realitats

s'integrin a Europa a canvi d'acceptar els valors universals. És un pacte de convivència en la diversitat, on el reconeixement de les identitats ha de ser compatible amb el respecte als drets individuals. Per això, cal distingir el nacionalisme d'ultradreta del nacionalisme democràtic, com el català, que aspira a ser a Europa tot respectant els valors universals.

—**En lloc de parlar d'identitats, caldria parlar d'identificació amb aquests valors?**

—L'important és que cada individu tingui la possibilitat d'escollir la seva identitat col·lectiva, si així ho desitja. Però a més d'identificació, també hauríem d'apostar per la cosmopolitització; és a dir, pensar en termes globals i no limitar-se a l'àmbit local, perquè si demà hi ha un terratrèmol a qualsevol indret del planeta, també ens afectarà.

—**Aquesta cosmopolitització no l'encarnava Europa?**

—Europa feia seu l'universalisme abstracte, del qual parlava Karl Marx, però després ha participat en el colonialisme d'altres zones del planeta. La teoria és una cosa i sovint no coincideix amb la pràctica. Per això cal reinventar els valors i vincular-los a la pau i als drets humans.

—**Amb el panorama sorgit a les eleccions europees, això s'ha posat més fàcil o més difícil?**

—Ho comprovarem els pròxims anys. L'esperança rau en la societat civil, que assumeix formes polítiques i llenguatges diferents dels partits clàssics i que aposta per reintroduir els principis morals que s'havien abandonat. Tot indica que Podem i altres grups empenyen en aquesta direcció. Sigui com sigui, Europa ha de recuperar la dimensió ètica i política i, mitjançant formes de democràcia participativa, afavorir la interrelació i la solidaritat entre els països. Aquest és el gran repte.

Àlex Romaguera

LIBRES PER A L'ESTIU

Pots seguir-nos a [Facebook](#) i [Twitter](#)

Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.com

34

Edicions Tres i Quatre / València